

Konsumtionen av olja, gas och kol kommer att minska dramatiskt, men inte på grund av resursbrist eller klimatpolitik

Förutsägelser om en förestående dramatisk nedgång i förbrukningen av fossila bränslen har duggat tätt under gångna årtionden. Resursbrist som tvingar ned produktionen efter en topp i närtid (s k *peak oil* och *peak gas*) har sedan länge setts som skäl till den kommande nedgången. Till och med annars sansade organ som International Energy Agency anammade under en tid *peak-evangeliet*, men föreställningen att resurserna håller på att ta slut försvann rätt plötsligt när USA:s enastående framgångar med skifferexploateringen blev uppenbara. Allt mer omfattande ansträngningar för att "rädda planeten" från en förestående klimatkatastrof, senast manifesterade i Parisavtalet, har utgjort en annan grund för uppfattningen att fossileran går mot sitt snara slut. Ironiskt nog visar kalkyler av de åtaganden som världens länder gjort under avtalet att den globala förbrukningen av kol inte alls kommer att minska fram till 2050 samtidigt som användningen av olja och gas beräknas bli väsentligt högre än i dag (Stauffer 2017). De internationella oljebolagens långsiktiga investeringsplaner går ut på att tillgodose dessa ökande konsumtionsbehov av olja och gas.

Helm tror inte på *peak oil* utan menar att resurserna räcker och blir över. Hundradollarsoljan mellan 2007 och 2014 var ett korttidsfenomen och del av en allmän råvaruboom som ebbade ut under 2014. Han menar att framtida oljepriser blir lägre, kanske rentav väsentligt lägre än de varit sedan boomen tog slut. Helm uttrycker också djup skepsis till politikernas beredskap till att på all-

var ta itu med klimatstabilisering. De enorma satsningarna runtom i världen på bio, vind och sol utgör enligt honom ett ansvarslost slöseri med subventionspengar utan utsikt till framgång, ty kostnaderna för att producera förnybar energi med dagens teknik ligger skyhögt över tillgängliga alternativ. Förnybar energi har en väsentlig framtid i Helms vision, men först i sin andra tekniska generation. Offentliga satsningar är motiverade, men inte för att stödja dagens dyra metoder utan för att utveckla morgondagens konkurrenskraftiga. Särskilt solkraften går en gynnsam framtid till mötes, enligt Helm.

Med rik tillgång till fossilresurser, brist på seriös klimatpolitik och en förnybar sektor som bara på sikt kan bli av betydelse, hur förklaras då den kraftfulla minskningen av världens framtida fossilbränsleanvändning som utgör bokens centrala tema? Vägen mot en nära nog fossilfri värld går enligt Helm genom en grundläggande omvandling av världens energisektor fram till 2050. Två faktorer blir avgörande. Den första är att elkraft kommer att ersätta energialternativen inte bara i transporter utan i all energianvändning. Övergången kommer att resultera i besparande effektivisering, ty elektricitet medför betydligt mindre spill än andra energiformer. Den andra faktorn är ett utnyttjade av informationsteknologin för digitalisering av hela energisektorn. Den massiva tillgången på data kommer att mycket ändamålsenligt styra nyttjandet av energi med kraftigt minskade insatser av energiråvaror för att tillgodose behoven i konsumtionsledet. Sammantaget, menar Helm, kommer omvandlingen att resultera i starkt reducerad fossilanvändning med en ökande roll för förnybar energi och då i synnerhet solkraft.

Bokens återstående delar analyserar konsekvenserna av den enligt Helm förestående omvandlingen för nationer och energiproducerande företag. Län-

RECENSION

Dieter Helm:
Burn Out: The End Game for Fossil Fuels, Yale University Press, New Haven, 2017, 281 sidor, ISBN 978-0-300-22562-4.

der som är ensidigt beroende av fossilproduktion och fossilexport kommer att drabbas hårdast av fallande efterfrågan och priser, länder som importerar fossilbränslen kommer att gynnas och då särskilt de som ligger framme inom informationsteknologi och kan dra nytta av energisektorns digitalisering. Saudiarabien hör till de mest sårbara. Dess ekonomi är helt beroende av olja och den förväntade utvecklingen medför risk för att landet återpassas till ett betydelselöst shejkdöme i öknen, den roll det hade fram till början av 1940-talet. Också Ryssland står inför dystra utsikter. Dess politiskt betingade oförmåga att diversifiera makroekonomin medan oljepriserna var höga pekar på besvärande tunga anpassningskostnader när de nya energimarknaderna växer fram. Politiska (och kanske militära) konvulsioner kommer att ofelbart följa i de drabbade länderna, men dessa behandlas mycket sparsamt i boken. Europa, Japan och Kina hör till dem som gynnas av minskat behov av och kostnad för energiimport, de två förstnämnda dessutom av välutvecklad it-industri. Helm tror dock att USA blir mest gynnat. Uppenbarligen bedömer han att skadan för landets fossilproducenter mer än uppvägs av USA:s världsledning inom digitalisering. När oljan (och gasen) flödar, kommer USA och andra stormakter att helt förlora intresset för Mellanöstern; militära interventioner för att säkra resurskontroll kommer att betraktas som en historisk parentes.

De ledande multinationella oljeföretagen går en rätt dyster framtid till mötes. Helms rekommendation är att de avvecklar sig själva genom att successivt distribuera sina tillgångar med hjälp av höga utdelningar till aktieägarna. Stora, vertikalt integrerade kraftproducenter får det också svårt i en värld där elmarknaderna decentraliseras och anpassas till lokala behov såväl på utbuds- som på efterfrågesidan. Många av dessa företag kommer att dö under anpassnings-

processen. Vi som fortfarande lever om trettio år lär få se en energiindustri som är väsensskild från den som dominerar i dag, ifall författarens visioner förverkligas.

Helm har skrivit en spännande bok som sträcker sig över vida områden. Där han besitter djup sakkunskap, t ex om dagens oljemarknad, är hans syn svår att vederlägga. På andra områden, såsom utvecklingen av den framtida fossil efterfrågan, de makroekonomiska konsekvenserna av förutspått oljeöverflöd, eller hur digitaliseringen kommer att omforma energisektorn, är det möjligt att hans visioner kommer att inträffa, men det finns också utrymme för betydande skepsis. Jag anser t ex att författarens spådom om stora framgångar för förnybara energiformer är långtifrån säker. Sådana spådomar har formulerats många gånger under de senaste 20 åren, men ännu inte besannats. Medan importörer av fossilbränslen självfallet kommer att förbättra sin makroekonomiska sits i Helms nya värld, har jag svårt att hålla med om att USA, som redan blivit blott en marginell importör, kommer att gynnas mer än det mer importberoende Europa av förutspådd utveckling. Jag tror att författaren underskattar såväl Europas som Kinas förmåga att dra nytta av pågående digitalisering, samtidigt som jag tror att Helm överdriver kraften i digitaliseringens påverkan av efterfrågan på energi.

Under min genomgång av detta opus har jag sålunda noterat ett antal frågetecken och tvivel. Men – icke desto mindre – var det en mycket nyttig läsning och jag är glad att addera boken till mitt bibliotek.

Marian Radetzki

Professor i nationalekonomi, Luleå tekniska universitet

REFERENSER

Stauffer N W (2017), "Limiting Global Warming: More Aggressive Measures are Needed", *MIT Energy Initiative*, 15 juni 2017.